

ETAPY ÚSTAVNÍHO VÝVOJE

1. období tzv. Prozatímní ústavy z roku 1918
2. období po přijetí Ústavy ČSR z roku 1920 - v zásadě do roku 1938 (resp. 1939), kdy byla po Mnichovu legislativa svěřena exekutivě
3. období tzv. Prozatímního zřízení Londýnského a postupná obnova demokratické ústavnosti na pozadí postupu osvobozování ČSR
4. období 1945-1948, zejména charakterizované vytvořením Ústavodárného národního shromáždění a příprava nové ústavy
5. období platnosti Ústavy 9.května (1948-1960)
6. období platnosti Ústavy ČSSR do roku 1968
7. období federativní ČSSR na základě změn vnesených do ústavního systému zásadní novelizací Ústavy z roku 1960 v roce 1968
8. období tzv. Přejímního ústavního systému, jehož součástí je obnova politické demokracie, tržního hospodářství a panství práva, včetně pokusu o nové státní uspořádání, jenž vedl k defederalizaci systému (od r. 1989 do zániku Československa)

pojem ústavního práva ČR

- ✘ ústavní právo jako odvětví systému práva ČR vzniklo v důsledku zániku ČSFR uplynutím 31.12 1992 a vznikem svrchované a samostatné ČR dnem 1.1.1993 jako jednoho ze dvou nástupnických států bývalé ČSFR podle čl.1.odst. 2 ust. zák. č. 542/1992 Sb., o zániku ČSFR
- ✘ s tím souvisí zvláštnosti jeho obsahu, který je z části tvořen ústavněprávními normami recipovanými z právního řádu federativní ČSFR

ÚSTAVNÍ PRÁVO ČR JE POLYVALENTNÍ POJEM A ZAHRNUJE V SOBĚ NÁSLEDUJÍCÍ VÝZNAMY:

- × právní odvětví**
- × soubor právních předpisů nejvyšší právní síly (ústavní pořádek)**
- × soubor právních předpisů, které tvoří prameny ústavního práva jako odvětví (širší pojem než ústavní pořádek, zahrnuje i mezinárodní smlouvy a nálezy Ústavního soudu)**
- × ústavně zaručené subjektivní veřejné právo (jedince)**
- × zástupné ústavní právo (tj. ustanovení obyčejných zákonů, jejichž porušení je možno se dovolávat, jako by šlo o porušení ústavně zaručeného práva)**
- × ústavní právo jako vědní a učební disciplíny**

VZTAH K JINÝM PRÁVNÍM ODVĚTVÍM

- ✘ nejbližší si je v tomto směru ústavní právo s jinými odvětvími **veřejného práva**, tj. právem správním, finančním, trestním, organizací soudů a procesními odvětvími
- ✘ současně svou ústavní složkou (ve formálním smyslu) představuje východisko i právních odvětví práva soukromého
- ✘ jeho jednotlivé normy tak představují východiska pro úpravu vlastnictví, obchodních společností, rodiny, manželství, zaměstnání
- ✘ ve vztahu ke správnímu právu se často uvádí, že jde o konkretizované ústavní právo
- ✘ jestliže je pro správní právo typický jeho nařizovací, výkonný a podzákonný charakter, tak pro ústavní právo je to pak naopak charakter mocenský, určovací a ústavní, popř. zákonný
- ✘ ve vztahu k trestnímu právu je třeba zdůraznit, že z hlediska obsahu je trestní právo ústavním právem v negativním smyslu
- ✘ rovněž mezinárodní právo je velice blízké v oblasti regulace postavení jednotlivce a menšin, kde nyní často „předpracovává“ vnitrostátní úpravu

FUNKCE ÚSTAVY

- PRÁVNÍ (ÚSTAV JAKO NORMA NOREM)
- POLITICKÁ (ÚSTAVY VYJADŘUJÍ I ZÁKLADNÍ POLITICKÁ PRAVIDLA HRY O MOC)
- IDEOLOGICKÁ (JE VÝRAZEM ZAMĚŘENÍ URČITÉHO STÁTU A SPOLEČNOSTI)
- KULTURNÍ (VYJADŘUJE A FORMULUJE PRÁVNÍ A POLITICKOU KULTURU SPOLEČNOSTI)

bližší vymezení právní fce ústavy ; funkcí ústavy ČR v právním smyslu je právně normativní zjištění:

- ✘ legitimace k výkonu státní moci (ústava vymezuje nositele moci, stanoví pravidla, podle kterých se lze k moci dostat...)
- ✘ reprezentace (ústava zakotvuje urč. řád, urč. orgány, které jej zajišťují vůči společnosti dovnitř)
- ✘ integrace (ústava vymezuje základní principy, na jejichž základě český stát a společnost fungují (volby, politická práva, právo na odpor...))
- ✘ kontroly výkonu mocí, ve státě a společnosti, Ú určuje komu patří moc ve státě, jakými prostředky je vykonávána a jak je kontrolována
- ✘ stabilizace, nadřazenosti a relativní neměnnosti urč. řádu, pravidel, organizace a vztahů ve státě a společnosti (toto poslání je zajištěno vyšší právní silou ústavních norem)

Obsah ústavy

- ✘ obsah ústavy je určen její podstatou a funkcemi především funkcí regulace fundamentálních společenských vztahů
-

Funkcí ústavy je regulovat takové společenské vztahy

Obsahem jsou pravidla chování, tj. právní normy jako státněmocenské příkazy, sloužící k regulaci chování v těchto vztazích a vyjádřené ve zvláštní formě základního zákona

Předmětem ústavy - jsou fundamentální společenské vztahy

forma ústavy - je dvojí povahy:

- jednak její zvláštní podoba uspořádání prvků obsahu ústavy mezi sebou (vnitřní struktura),
- jednak jejich vystupování navenek vůči jiným pr. předpisům (vnější forma)
- ✘ obsah ústav jednotlivých států odráží zvláštnosti jejich historického, politického a kulturního vývoje
- ✘ fundamentální vztahy:
 - ✘ organizace státu, jeho práva a pravidla činnosti st.orgánů, popř. těch subjektů, které stát plněním svých funkcí pověřil
 - ✘ vztah státu a společnosti (postavení jedince)
 - ✘ cíle státu a hodnoty, na kterých mají být založeny jeho organizace, právo a činnosti státu a jeho vztahy s jednotlivci

SYSTÉM ÚSTAVNÍHO PRÁVA

zahrnuje odpovědi na otázku, kdo, o čem, jak a jakým postupem rozhodne a jak se kdo může chovat v ústavněprávních vztazích:

- ✘ **normy práva hmotného**-zakotvují práva a povinnosti subjektů ÚP (pravomoc, základní práva a svobody jedinců, státněmocenské prostředky st.orgánů)
- ✘ **normy práva organizačního**-upravují výstavbu jednotlivých st. orgánů a vztahy mezi nimi založené na dělbě moci
- ✘ **normy procesního práva**-upravují postup při uplatňování obsahu práva hmotného v rámci vymezené kompetence nebo oprávnění, procedury nalézáme zejména v zákoně o jednacím řádu PS, ve volebních zákonech, v zákoně o místním referendu, v zákoně o Ústavním soudu, v zákoně o obcích)
- ✘ **normy sankční**-vznik zvláštních vztahů v důsledku porušení ústavněprávních norem a s uplatnění sankce ; důsledek uplatnění předchozích 3 typů
- ✘

ÚSTAVNĚ PRÁVNÍ VZTAHY

- ✘ vlastní dynamika ústavního práva se projevuje vznikem, změnou a zánikem ústavněprávních vztahů
- ✘ tyto vztahy jsou charakterizovány svými subjekty, skutečnostmi, na jejichž základě vznikají, svým předmětem a obsahem
- ✘ ústavněprávní vztahy jsou společenské vztahy, které vznikají na základě norem ústavního práva
- ✘ obsahem těchto vztahů jsou práva a povinnosti, které ústavněprávní normy jejich subjektům přiznávají nebo stanoví
- ✘ vedoucí postavení ústavního práva se projevuje v tom, že jeho normy tvoří a zajišťují základ obecné právní subjektivity, která je pak přizpůsobována zvláštním podmínkám jednotlivých právních odvětví
- ✘ jde zejména o ustanovení Listiny (čl.1 a čl.2 /3 a zvláště čl.5, který stanoví, že „každý je způsobilý mít práva“)

ÚSTAVNĚPRÁVNÍ SUBJEKTIVITA SPOČÍVÁ:

- ✘ **ve schopnosti být subjektem ústavněprávních práv a povinností** - možnost volit a být volen, hlasovací právo v referendu, vlastnit a dědit majetek ; nabývá se narozením a pozbývá smrtí ; v případě právnické osoby je ústavněprávní subjektivita jednou z forem jí přiznané obecné subjektivity
- ✘ **způsobilost k ústavněprávním úkonům**-tj. vlastními úkony uskutečňovat práva a plnit povinnosti stanovené ústavněprávními normami v případě fyzických osob ; jde o právo volit, zakládat politické strany, získávat informace ; u právnických subjektů spadá způsobilost k právům k právním úkonům v jedno (u státních orgánů hovoříme o výkonu pravomoci,tj.způsobilosti vystupovat jménem státu a vydávat právní akty)
- ✘ **způsobilost k protiprávním úkonům** - zvláštní případ způsobilosti k ústavněprávním úkonům ; ústavněprávní deliktní způsobilost přiznávaná velmi úzké skupině subjektů, popř.jedné osobě (např.velezrada)
- ✘ **procesní způsobilost** - subjekty ÚP jsou účastníky ÚP procesů (volby, referendum,jednání parlamentu, řízení před ústavním soudem) ; nesou procesní práva a povinnosti a mohou je za stanovených podmínek uskutečňovat vlastními úkony, nezletilci do 15 let mohou nabývat státní občanství ČR,ale vystupovat za ně musí jejich zákonní zástupci ; občanský zákoník platí jen tam, kde na něj jeho normy odkazují, proto nemůže obecný soud zbavit subjekt ústavního práva jeho způsobilosti k ústavněprávním úkonům za pomoci aplikace norem občanského práva

SUBJEKTY ÚSTAVNÍHO PRÁVA MŮŽEME KLASIFIKOVAT NÁSLEDUJÍCÍM ZPŮSOBEM:

- × ***stát a jeho orgány*** - je subjektem práva obecně a v majetkoprávních vztazích se na něj hledí jako na právnickou osobou ; je nejširší územní korporací představující všechny své občany, jejichž jménem vystupuje ; jeho orgány tak přestávají být totožné s konkrétní fyzickou osobou a vystupují jeho jménem, nikoliv jménem svým
 - × *zákonodárné orgány*-(Parlament,PS,Senát) a jejich složky(výbory,komise,poslanci, senátoři, předseda,místopředsedové)
 - × *orgány výkonné a jejich představitelé*(prezident,vláda,st.zastupitelství,správní úřady,členové vlády, předseda vlády)
 - × *orgány moci soudní a jejich funkcionáři*(Ú soud,obecné soudy,soudci,kolegia)
- × ***územní útvary, za které jednají jejich orgány***
 - × *územní korporace veřejného práva*(stát, vyšší územní sam.celky, obce)
 - × *jiné územní útvary*(volební kraje, obvody)
- × ***fyzické osoby***
 - × *státní občané* (volič,nositel státní funkce)
 - × *cizí státní příslušníci*
 - × *bezdomovci*
 - × *občané obce*
- × ***skupiny fyzických osob***
 - × *organizované(s právní subjektivitou)*-pol.strany,hnutí, občanská sdružení,kluby,církev
 - × *organizované bez právní subjektivity*-např. konsorcium vzniklé podle § 829 na základě smlouvy o sdružení, přípravný výbor pol. strany nebo spolku, petiční výbor, volební strany; tyto subjekty ústavního práva sice nemají obecnou právní subjektivitu, vykazují však některé znaky organizace při jednání navenek
 - × *neorganizované*-lid,národnostní a etnické menšiny

PRAMENEM ÚP V ČR

-JE KAŽDÝ PRÁVNÍ PŘEDPIS, SMLOUVA NEBO NÁLEZ Ú SOUDU (ČL. 87/1 Ú), KTERÝ OBSAHUJE PRAVIDLA CHOVÁNÍ SUBJEKTŮ ÚP V PRÁVNÍCH VZTAZÍCH, KTERÉ JSOU PŘEDMĚTEM ÚP ČR

- × **všechny součásti ústavního pořádku ČR**, jak je vymezuje Ú ČR ve čl. 112/1; každý ústavní zákon je s ohledem na svou povahu a předmět pramenem ÚP, neboť může sloužit ke kontrole ústavnosti jiných právních předpisů
- × **Zákony** - o ÚP můžeme konstatovat, že má zákonný charakter ; typickými prameny ÚP jsou v tomto směru volební zákony, jednací řady sněmoven Parlamentu, zákony upravující postavení jednotlivce ve vztahu ke státní moci (zákon o uprchlících, o státním občanství, o sdružování v politických stranách a politických hnutích, o sdružování občanů, svobodné náboženství...), zákony upravující organizaci státu, jeho symboly a fungování státních orgánů (z.o ÚS, z.o soudech a soudcích....) ; i prameny jiných právních odvětví (OZ) obsahují právní předpisy, které jsou pramenem ÚP
- × **podzákonné předpisy** - se mezi prameny ÚP dají zařadit velmi obtížně, i když mají na ÚP úzkou návaznost
- × **akty referenda** - podle čl. 2/2 Ú by mohly být podle svého obsahu pramenem ÚP, pokud by příslušný ústavní zákon umožnil schvalování v referendu zákonů nebo i ústavních zákonů ; v rámci obcí jde o plebiscity, které se týkají rozdělování nebo slučování obcí, popř. změny jejího názvu
- × **Smlouvy** - podle čl. 10 Ú je zvláštní kategorie mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách rovněž pramenem ÚP + vnitrostátní smlouvy, které se stávají základem pro vznik federace
- × **soudní rozhodnutí** - mají pro ústavní právo zásadní význam, avšak pramenem práva v podobě precedentů nejsou ; jedinou výjimkou jsou s ohledem na svou povahu a předmět vykonatelné nálezy Ústavního soudu, kterými se ruší neústavní právní předpisy nebo jejich jednotlivá ustanovení
- × **Obyčeje** - nejsou v ČR pramenem ÚP (také ne **observance** –zvyklosti vytvářené v rámci korporací) ; totéž platí pro parlamentní zvyklosti, které se u nás obtížně vytvářejí ; ve Velké

ÚSTAVNÍ POŘÁDEK

-ČL. 3, 112 Ú-JEDNÁ SE O SOUBOR PR.PŘEDPISŮ, KTERÉ MAJÍ V ČR SÍLU ÚSTAVNÍHO ZÁKONA, A KTERÉ LZE NAPŘÍŠTĚ MĚNIT POUZE ÚSTAVNÍM ZÁKONEM

-POMOCÍ TOHOTO POJMU JE PŘEDEVŠÍM URČENO, KTERÉ Z FEDERÁLNÍCH ÚSTAVNÍCH PŘEDPISŮ SI ZACHOVÁVAJÍ PR.SÍLU ÚZ I V ČR; JEDNÁ SE O:

- × Listina ZPAS
 - × Ústavní zákon upravující státní hranice ČR (102/1930)
- ostatní ústavní zákony ČSFR (a ústavní dekrety prezidenta) platné na území ČR k 1.lednu 1993 ztratily sílu ústavního zákona a lze je proto měnit pomocí obyčejných zákonů Parlamentu; to pochopitelně jen v případě, že byly převzaty do pr.pořádku ČR a zůstaly jeho součástí i dnem 1.1.1993
- dále součástí ústavního pořádku ČR jsou:
- × Ústava ČR
 - × ústavní zákony ČNR přijaté v období po 6.červnu do konce roku 1992 (č.4 29/1993)
 - × ústavní zákony, které budou přijaty podle ústavy ČR; výslovně počítala ústava např. s přijetím ú.zákonů o Prozatímním senátu, při vytváření vyšších úz.samosprávných celků (99/3), při přijetí ÚZ o referendu
 - × přirozeně každá změna ústavního pořádku (ústava s mal.ú) si vyžádá formu ÚZ; v tomto případě se však jedná o změnu nebo doplnění ústavního pořádku, což je něco jiného
- programová ustanovení v ústavě nebývají tak typická, neboť ústavy nemohou předepisovat postup společnosti k lepším zítřkům; určují jen pravidla hry o moc a základní hodnoty, které musejí účastníci respektovat

PŘEDMĚT ÚSTAVY

- FUNDAMENTÁLNÍ VZTAHY - URČUJÍ POVAHU SPOLEČNOSTI, JEJÍ ZŘÍZENÍ, STÁTNÍ ZŘÍZENÍ, FORMU STÁTU A FORMU VLÁDY, STÁTNÍ REŽIM

- ✘ ústava je základní zákon, který reguluje postavení státní moci a vymezuje postavení jednotlivce ve společnosti
- ✘ -z tohoto hlediska ústava obsahuje:
- ✘ ***I. ustanovení o organizaci a činnosti státu***
- ✘ normy jen zřizují a zrušují stát
- ✘ normy určující území a obyvatelstvo státu
- ✘ normy upravující otázky výkonu státní moci (nositele státní moci a dělba moci, status orgánů a jejich kompetence-normy kompetenční, organizační a kreační; organizační pravidla činnosti státních orgánů
- ✘ normy určující charakter právního řádu, jeho složky, vazby navenek a důsledky rozhodnutí orgánů státní moci
- ✘ normy upravující členění státní organizace a státu
- ✘ ústavní normy symbolizující stát
- ✘ ***II. ustanovení vyjadřující vztah státu ke společnosti, jednotlivcům a navenek***
- ✘ státní občanství
- ✘ základní práva a svobody
- ✘ vztah státu k jiným státům
- ✘ ***III. ustanovení vyjadřující některé státní cíle a hodnoty, na které je stát vázán***

ÚSTAVA ČR Z HLEDISKA FORMY

- ✘ Forma ústavy -zvláštní podoba uspořádání prvků obsahu ústavy mezi sebou (vnitřní struktura) a jejich vystupování navenek vůči jiným pr.předpisům (vnější forma)
- ✘ Vnitřní forma ústavy: je tvořena vazbami prvků ústavního obsahu bez ohledu na to, kde se v ústavě nacházejí
- ✘ -struktura ústavy je tvořena:
- ✘ ústavními normami- ne vždy obsahují sankci, to znamená, že právně chráněny nejsou; za jejich sankci nelze považovat trestní ustanovení (pramenem ústavního práva jsou jen ústav. předpisy)
- ✘ ústavní instituty-ty by měly být rovněž vytvářeny pouze ústavními normami; institut je tvořen spojením základních prvků ústavy-ústavních norem, které upravují určitý společenský vztah; tyto instituty se váží na ústavní principy (např. institut demokracie)
- ✘ ústavním systémem-ten je tvořen komplexem všech ústavních norem
- ✘ Vnější forma ústavy: spočívá ve vyjádření ústavního obsahu navenek; zejména zahrnuje tyto složky: nadpis ústavy, systematiku ústavy, vyšší právní sílu, ústavodárnou proceduru, jazyk ústavy

SYSTEMATIKA ÚSTAVY ČR

× Prohlášení

- + základní ustanovení (čl.1-14)
- + moc zákonodárná (čl. 16-53)
- + moc výkonná, prezident republiky (čl. 54-66) a vláda (čl. 67-80)
- + moc soudní (čl. 81-96); ústavní soud (čl. 83-89), a soudy (čl. 90-96)
- + Nejvyšší kontrolní úřad (čl. 97)
- + Česká národní banka (čl. 98)
- + Územní samospráva (čl.90-105)
- + Přechodná a závěrečná ustanovení

ÚSTAVNÍ PRINCIPY DEMOKRATICKÉ VLÁDY

Čl. 1 Ústavy stanoví, že ČR je „*demokratický právní stát*“.

a) vláda lidu – tento princip určuje, kdo ve státě rozhoduje, zatímco ostatní principy vyjadřují, jak a o čem se rozhoduje

- lid je zdrojem veškeré státní moci

b) vláda pro lid – podle čl.2 odst.3 „*státní moc slouží všem občanům...*“ → ve státě nemají být privilegované skupiny občanů (šlechta, majetné vrstvy, věřící atd.). Tento článek bezprostředně navazuje a zabezpečuje čl. 1, 3, odst.1 a další ustanovení Listiny vyjadřující rovnost před zákonem.

c) vláda lidem – buď zprostředkovaně (orgány moci zákonodárné, výkonné a soudní) nebo přímo. Založeno především na tzv. zastupitelské demokracii → princip voleb a princip volného (reprezentativního) mandátu (vztah mezi poslanci a voliči).

d) princip plurality – ústava respektuje mnoho názorů ve společnosti a kromě hodnot, které implicitně považuje za nedotknutelné (čl.9 odst.2 a 3 Ústavy, čl.1 Listiny), umožňuje, aby se podle jí stanovených demokrat. pravidel nositelé těchto názorů střetávali v boji o legitimní moc. Stát se nesmí vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.

e) princip svobodné soutěže politických stran

f) princip konsenzu – princip konsenzu v základ.otázkách existence demokracie – čl.5 Ústavy - o soutěži polit.stran a hnutí, které „*respektují základ.demokrat.principy a odmítají násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů*“.

g) princip většiny – čl. 6 Ústavy → požaduje ochranu menšiny a vládu většiny omezuje na „*pravidelná*“ volení období - (má širší dosah). Rozhodnutí platí jako rozhodnutí celku.

h) ochrana menšiny – už jen pro to, že neexistuje žádný důkaz, že by většina měla automaticky pravdu nebo zaručovala správnost rozhodnutí.

ch) vláda na čas – čl. 21 odst. 2 Listiny → omezení většiny na „*pravidelná*“ volební období. Významným preventivním prvkem demokracie je vědomí většiny, že se může stát menšinou. Pod pravidelným obdobím je třeba chápat období předem stanovená, stanovená přesným údajem (termínem, lhůtou).

i) rovnost rozhodujících – všichni mají možnost účastnit se na rozhodování o veřejných záležitostech a jejich účast má stejný význam jako účast každého jiného.

j) svoboda – ničím neomezovaná účast na rozhodování celku, jde o svobodu ne jedince, ale občanské společnosti.

k) princip vyloučení násilné vlády – spjata s principem zachování plurality, čl.5 Ústavy. Odmítání násilí jako prostředku k prosazování svých zájmů.

l) princip práva na odpor – čl. 23 Listiny, proti každému, kdo by odstraňoval demokrat.řád lidských práv a svobod.

m) jiné formy účasti na správě veřejných záležitostí

- např. možnosti působení na veřejné mínění, uplatňování politických práv apod.

Princip úcty k lidským a občan. právům a svobodám:

čl. 1 Ústavy spolu s vymezením povahy státu

- jako klíčový princip se promítá do demokrat.principu a principu pr. státu
- je východiskem pro rozhodování orgánů
- jeho zákl. složky (pilíře) – důstojnost, svoboda, rovnost, solidarita

- ✘ *lidská důstojnost* – výraz svébytnosti a autonomie osobnosti člověka, který je schopen rozvíjet sebe a své okolí, nemůže být prostředkem, nýbrž vždy cílem jednání ostatních
- ✘ *svoboda* – znamená jednat svobodu na něčem (např. na státu), a le také svobodu rozvíjet své schopnosti, tj. svobodu k něčemu.
- ✘ *rovnost* – omezuje svobodu jednat neomezeně. Chápána jako liberální, soukromoprávní, přidělující, sociální, veřejnopr., vyrovnávající rovnost šancí...
- ✘ *solidarita* – mírní rozpory v chápání rovnosti, vychází ze zájmenného sepejetí všech lidí navzájem a nechápe jejich soužití jako boj všech proti všem.

Princip republikánský:

- spjat s demokrat.principem, není mu ale podřízen, neboť demokrat.práva se může uplatnit i v monarchii
- možno pojímat dvojím způsobem – neutrálně (jako protiklad vůči monarchii) nebo jako věci veřejné v širším smyslu

Princip parlamentní demokracie:

Ústav ČR vylučuje původní socialistickou rep. jako formu vlády odvozenou od systému vlády shromáždění.

ČR tak odpovídá tradičním znakům parlamentní formy vlády s republikánským zřízením:

- dualistická exekutiva představovaná hlavou státu, a vládou
- předseda vlády je jmenován volenou hlavou státu
- členové vlády jsou jmenováni hlavou státu na návrh předsedy vlády
- vláda musí mít důvěru PS
- hlava státu je ústavněpoliticky neodpovědná
- vzájemná vazba zákonodárné a výkonné moci. PS může vyslovit vládě nedůvěru a prezident může rozpustit PS
- prezident je spíše symbolem státu než rozhodující činitel
- PS má řadu kontrolních nástrojů vůči vládě jako interpelace, vyšetřovací komise, citační právo apod.

Princip unitárního státu:

čl.1 Ústavy ČR stanoví, že „*ČR je jednotný stát*“, čímž je federativní princip vyloučen. Dále je v čl.11 Ústavy ČR „*území ČR tvoří nedílný celek*“.

Princip samosprávy:

čl.8 Ústavy zdůrazňuje, že se „*zaručuje samospráva územních samosprávných celků*“. Územní samospráva je tak kvalifikována jako jeden ze základních stavebních kamenů demokrat.pr.státu.

Ústav ČR zná jen pojem územní samosprávy (ne zájmová, profesionální...)

- územní samospr.celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu
- samospráva jako forma veřejné moci je Ústavou chápána jako samostatná správa určitého územního celku veřejnopr.korporací

POJEM ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Listina samotná vymezení toho, co je základní právo nebo svoboda neobsahuje; její obsah je však sám takovým vymezením

jsou ústavně zaručené (čl. 87 odst. 1 písm.d Ú ČR)

mají povahu veřejného subjektivního práva - vymezují vztah nikoliv mezi jednotlivci či právními osobami jako práva v oblasti soukromého práva, nýbrž vztahy mezi jednotlivcem a státem (veřejnou mocí) navzájem, z nichž pro soukromé osoby (fyzické, právnícké) plynou konkrétní nároky vázané právě na jejich osobu

mají zvláštní obsah - projevuje se v zajištění autonomních prostorů jedince chráněných před zásahy veřejné moci, v možnosti jednotlivce účastnit se na správě veřejných záležitostí, v nároku, aby s ním stát zacházel za stejných podmínek jako s jinými

vznikají přímo na základě ústavy nebo mezinárodní smlouvy, nikoliv z konkrétního právního vztahu vzniklého na základě právního aktu nebo úkonu; jsou proto trvalé v závislosti na pobytu na území („pod jurisdikcí“) nebo státním občanstvím a mají stejný rozsah pro všechny své subjekty (čl. 1 a čl. 3 L); jsou proto označovány jako nezadatelná, nezcizitelná a nepromlčitelná; není možné se jich bez dalšího vzdát, přijít o ně jejich nepoužíváním apod.

nelze s nimi právními úkony disponovat, neboť jsou nezadatelná a nezcizitelná (čl. 1 L); to je třeba chápat tak, že není možno je nějakou smlouvou mezi jednotlivcem a veřejnou mocí stanovit odlišně, čímž je zaručeno, že budou pro všechny stejné subjekty stejné

jsou vymahatelné vůči státu prostřednictvím nezávislé soudní moci (čl. 4 Ústavy ČR); pokud jde o práva a svobody zakotvené i v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ú ČR, je dále otevřena cesta k mezinárodnímu orgánu pověřenému kontrolou plnění takové smlouvy

představují současné ústavní hodnoty, kterými je stát ve své činnosti vázán (čl. 1, čl.85/2 Ú ČR)

projevují se ve zvláštních funkcích - Listina je budována na přirozenoprávním pojetí těchto práv, jak o tom svědčí již preambule, která výslovně zdůrazňuje uznání neporušitelnosti přirozených práv člověka a práv občana a zmiňuje se o návaznosti na obecně sdílené hodnoty lidství

OBSAH ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

- stát a jeho orgány, popř. i jiné orgány pověřené mocí jsou adresáty nároků, které pro jejich nositele vyplývají ze základních práv a svobod
- obsahem základních práv a svobod jsou proto nároky, které pro jejich subjekty (nositele) plynou vůči státní moci; jak však již bylo zdůrazněno, zákl. práva a svobody jsou v našem ústavním systému současně hodnotami, kterými je stát vázán ve své činnosti

Funkce základních práv a svobod

- 1)základní je nepochybně funkce **omezení státní moci** v čl. 2/2 L; státní moc může být uplatňována jen v případech a v mezích stanovených zákonem a způsobem, který stanoví zákon; jedinec tak má zajištěny autonomní prostory, kde se může i ve společnosti státně organizované svobodně rozvíjet jako jedinečná osobnost
- státní moc (podle čl. 2/3 Ú ČR) současně slouží občanům u práv hospodářských, sociálních a kulturních
- 2)**funkce nároku na pomoc**, příspěví ze strany státu v souladu s jeho možnostmi a postavením; možno zařadit sociální aspekt, podle kterého je právo na obhajobu zajištěno i bezplatnou pomocí obhájce
- 3)**zajištění účasti jednotlivců (zde především občana) na správě veřejných záležitostí**; vytvoření podmínek pro to, aby se na jejím fungování mohl jednatlivec rovnoprávně s ostatními podílet; musí zde být aktivní občanství s vůlí a představou takový stát mít, rozvíjet a hájit jako svůj stát (včetně idejí , na kterých je stavěn)
- 4)**vytvoření záruk vlastní realizace**; k tomu slouží takové záruky jako existence nezávislého

PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY

a) ústavní předpisy

-pravidlem je, že základy postavení jednotlivce ve státě obsahují ústavy, jak již bylo řečeno, Ú ČR je v tomto směru výjimkou; v čl. 3 a 112 vychází z existence Listiny základních práv a svobod a prohlašuje ji za součást ústavního pořádku ČR, nikoliv však za součást Ústavy ČR samotné; rovněž Ú obsahuje řadu ustanovení, která mají povahu základních práv nebo s nimi bezprostředně souvisejí; jako příklad možno zejména uvést její články 1 až 10, 12, 18, 19, 81, 90, 95, 100, 102

b) mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy ČR

- ✘ a) musejí být schváleny Parlamentem
- ✘ b) musejí být ratifikovány prezidentem republiky
- ✘ c) musejí být závazná pro ČR
- ✘ d) k jejich vnitrostátní platnosti je třeba vyhlášení zákonem stanoveným způsobem (čl. 52 Ústavy ČR)
- ✘ e) jsou self-executing, či-li přímo uplatnitelné, formulované nikoli jako pokyn pro aplikaci mocí výkonnou a soudní
- ✘ f) musejí upravovat otázky lidských práv a základních svobod nebo se jich alespoň „týkat“

mezi nejvýznamnější smlouvy tohoto druhu náleží následující univerzální a regionální smlouvy:

- × **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** (vyhláška č. 120/1967 Sb.)
- × **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech** (vyhláška č. 120/1967 Sb.)
- × **Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech** (sdělení č. 166/1991 Sb.)
- × **Úmluva o právech dítěte** (sdělení č. 104/1991 Sb.)
- × **Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia** (vyhláška č. 32/1955 Sb.)
- × **Úmluva o politických právech žen** (vyhláška č. 46/1955 Sb.)
- × **Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace** (vyhláška č. 53/1974 Sb.)
- × **Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti** (vyhláška č. 53/1974 Sb.)
- × **Úmluva o potlačení všech forem diskriminace žen** (vyhláška č. 62/1987 Sb.)
- × **Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu** (vyhláška č. 116/1976 Sb.)
- × **Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání** (vyhláška č. 143/1988 Sb.)
- × **Úmluva č. 11 Mezinárodní organizace práce o diskriminaci** (v zaměstnání a povolání) (sdělení č. 465/1990 b.)

-Ústava ČR stanoví, že tyto smlouvy mají **přednost před zákonem**

Děkuji za pozornost